

Travelling Thoughtfulness

Feminist Technoscience Stories

Edited by

Pirjo Elovaara
Johanna Sefyrin
May-Britt Öhman
Christina Björkman

Department of Informatics
Umeå University 2010

Copyright© The authors.
The Department of Informatics, Umeå University, 2010.
This work is protected by the Swedish Copyright Legislation (Act 1960:729).

ISBN: 978-91-7459-094-4
ISSN: 1401-4507, RR.10.04

The cover is designed by Hans Claesson, Blekinge Institute of Technology.
Printed by: Print & Media, Umeå University, Sweden, 2010

Cover photo: Barry Vikström, 1962 or 1963.

In the photo are Ulla Vikström née Jysky and her brother Henrik Jysky. The photo depicts a homestead in Tornedalen, northern Sweden, within the village of Pajala. The Torne River can be seen in the background. The river became Russian border, after Sweden lost Finland to Russia in 1809. By early 20th century the river marked the border between Finland and Sweden, when Finland gained independence. Övertorneå, the birth place of Christina Mörtberg, is about 100 kilometres downstream from Pajala.

Ulla Vikström writes (in 2010):

My brother Henrik and I are in the photo, a summer day in 1962 or 1963. Our family gained our livelihood from agriculture. We harvested hay for six cows, a horse and sheep. My work was always the same; to rake and carry the hay to the hay fence... The Torne River is also on the photo. My goodness, how wonderful to take a pause and have a dip in the river! I also used to row the boat upstream a couple of kilometers, and then just let it drift downstream. A perfect place to sit back and dream about the next Saturday dance or just anything...

[Translated from Swedish by May-Britt Öhman, language-edited by Ronn Morris]

For Christina

Christina, this anthology is our birthday present to you. You have so often shared your thoughts and visions with us, now it is our turn to give you something back.... As editors we want, on behalf of all the contributors to this book, to start with expressing our warmest thanks to you.

Contents

Introduction Pirjo Elovaara, Johanna Sefyrin, May-Britt Öhman, Christina Björkman	6
Accidental and Reluctant Listeners, Audiences and Din: Extending Private Spheres into Public Spaces Elisabeth Berg, Jim Barry	12
Between Here and There Tone Bratteteig	28
From Information to Interaction Cecile Crutzen	43
Å Tilskrive Samtalen Kjønn. En Studie av Kjønn og Språk i en Norsk Telefonhistorisk Kontekst Lin Prøitz, Beathe Due	62
Changing the Gender of Design Sisse Finken	81
re-thinking excellence; getting smart between the no longer and the not yet – comments on the convergence of knowledge and politics Elisabeth Gulbrandsen, Lena Trojer	90
Participatory Design – in Need of Angels Maria Jansson, Anita Mirijamdotter, Mari Runardotter	110
“Like Stewardship or Curatorship, or Shepherding” – Ethics of Care in the Technoscientific Work Practice of LTER Information Managers Helena Karasti, Mari Kangasniemi	130

Saving the World (Techno)Scientifically. Sustainable Development and Engineering Education Birgitta Rydhagen	146
Silences and Vulnerability in Participation Dagny Stuedahl	161
Why Requested Stories? – Information Society in the Turn of the Millennium Sari Tuuva-Hongisto	177
Reindeer and Frozen Stories: Feminist Dreams about Alternative Technologies and Cultural Diversity Maria Udén	186
Frankenstein’s Monster in the Living Room Cabinet – Television, Agency and Digitalized Everyday Life in Finland Johanna Uotinen	201
Gendered Recognition in the Borders of Technology and the Knowledge Economy Marja Vehviläinen	213
From Tornedalen with Love Maja van der Velden	225
Gender, Diversity and a Competence-Based Computer Science Curriculum Jutta Weber, Cecile Crutzen	236
Being May-Britt Öhman: Or, Reflections on my own Colonized Mind Regarding Hydropower Constructions in Sápmi May-Britt Öhman	260
Accountability in Design Anna Croon Fors	284

Introduction

Pirjo Elovaara, Johanna Sefyrin, May-Britt Öhman, Christina Björkman

“How do we make a difference?” is the title of a book that Christina Mörtberg, together with Pirjo Elovaara and Agneta Lundgren, edited in 2003. Those words - to make a difference - are truly central among researchers of feminist technoscience. We all hope that our work will make a difference, it's our constant driving force. Christina knows how to do this. In all her roles: as feminist technoscience researcher, as supervisor and teacher, as colleague, as friend: Christina certainly has made and continues to make a difference. This collection of articles by people who know, and have collaborated with Christina, is a birthday gift for Christina on her 60th birthday. It is a celebration of her vital research and a celebration of herself, in all her capacities.

Christina brings to mind the words *transgressor of boundaries* and *pioneer*. She is a researcher who deliberately, courageously returns to her roots. She continues these journeys at the boundaries of geography, linguistics and science. She pushes limits. Not in an instrumental way, rather that she with her own body and mind knows what it means to transgress boundaries; it provides unique knowledge and at the same time it provides an understanding of the difficulties and the resistance that it generates. Christina has acquired insights into the necessity of crossing boundaries, visible and invisible, physical and interdisciplinary. In her research, she gracefully navigates, on the one hand, an advanced theoretical understanding, and on the other, the everyday realities of the many lives she has studied. Her most important contributions relate to the development of feminist technoscience. As Christina is an instigator in this field, and one of its leading international lights, she has also shown that it is possible to pursue feminist research within technosciences in ways that challenge the basic assumptions of science and technology, and while maintaining the social responsibility of research and production of knowledge.

We, as editors, opted to open this book with a description of our own encounters with Christina. For scholars of feminist technoscience, language is an important issue. We recognize the inherent importance of language as a tool for communication and for the production of knowledge. We began our work on this book with a detailed discussion on whether to ask for articles in English only, or to let the authors choose for themselves, the language they will be published in. We decided that we would request articles in English, but accept any author with a

strong opinion about writing in another language. True to our Christina-inspired conviction in the joy and necessity of diversity within research and production of knowledge, we encouraged other differences, of style and format. For our introduction, where we present our individual encounters with Christina, we chose Swedish. We write it as a conversation between us, the four editors, relating how we first met Christina, how our relationships with her developed, and how she inspired our work. The common thread of the conversation is Christina's inspirational qualities: her roles of a precursor, a role model for feminists in technoscience, a supportive colleague, mentor and friend.

Kommer du ihåg när du träffade Christina för första gången?

Pirjo: Jag kom i kontakt med Christina första gången efter hennes disputation 1997 och i samband med att hon var inbjuden att hålla en föreläsning om jämställdhet och IT på vår högskola. Men mitt allra första mycket klara minne av henne kommer från nätverket ITDG (IT, Gender och Transnational Democracy) - jag vill minnas att nätverket startade ungefär 1999-2000, och som Christina koordinerade. Anledningen till att jag fick inbjudan att medverka i nätverket tror jag berodde just på att vi hade träffats i Blekinge... Och vilka spännande doktorandkurser, samtal, seminarier Christina ordnade, organiserade och ansvarade för! Och redan då började jag på riktigt förstå vilken härlig kombination av en vass teoretiker, underbar handledare och helt galen shoppaholic Christina är. I samband med nätverksträffarna införde vi också en skön avslutningstradition - varje träff inom nätverket avslutades nämligen med ett glas mousserande. Detta ser jag som ytterligare ett bevis på Christinas mångsidighet - att det inte räcker enbart med att ha ett intellektuellt utbyte utan vi alla också behöver trivas och ta hand om varandra. Nätverkets aktiviteter pågick, om jag minns rätt, mellan åren 2000-2004. Aktiviteterna sammanföll tidsmässigt med min doktorandtid och gav mig kraft, inspiration och nya kontakter. Christinas enorma stöd under nätverkstiden och i mitt avhandlingsarbete kommer jag aldrig att glömma!
Och ni andra? ...

Christina: jag minns mycket väl när jag träffade Christina första gången. Nu är det dags att erkänna sanningen: mitt första möte med Christina blev inte så lyckat, jag kände mig ganska dum och var litet rädd för Christina efter det. Det var på en konferens i Århus, i oktober 1999, där bland andra Donna Haraway medverkade. Lena Trojer, min blivande handledare inom forskarutbildningen, hade bjudit in mig dit. För första gången träffade jag då inte bara Christina, utan också mina blivande kolleger vid (dåvarande) högskolan i Karlskrona/Ronneby. Jag var ju visserligen inte direkt ung (hade passerat 40-årsstreck) men däremot helt grön och oerfaren inom forskningens värld, särskilt då den feministiska och teknovetenskapliga. Men jag var full av entusiasm, även om jag hade hört talas om att Donna Haraway var "svår". Första kvällen var vi ute och åt, och jag blev

presenterad för Christina. Jag hade ju hört talas om Christinas avhandling, även om jag inte läst den ännu. Så jag sade glatt något i stil med att jag såg fram emot att läsa hennes avhandling, varpå Christina svarade, på sitt mycket karakteristiska sätt: "Den tror jag inte du har någon glädje av". Där fick jag! Efter det var jag faktiskt litet rädd för Christina i flera år - mest rädd för att säga "fel" saker tror jag, att inte vara tillräckligt skärpt kanske?

Johanna: Mitt första möte med Christina var inte så personligt, men jag fick möjlighet att delta i den ITDG-konferens som hon och några andra (bland andra du Pirjo) anordnade i Luleå 2003. Jag var då fortfarande adjunkt i informatik vid Mittuniversitetet i Sundsvall, och väldigt intresserad av frågor kring IT och genus. Jag ville inget hellre än bli doktorand för att kunna börja forska. Min avdelningschef hittade lite pengar som jag kunde åka på konferensen för, och det hela var jättespännande för mig, även fast jag inte kunde delta med en egen text eller presentation utan bara var där och lyssnade. Jag hade ingen direkt personlig kontakt med Christina då, men det var ju tydligt att hon var en av huvudpersonerna bakom konferensen, hon höll bland annat ett tal under en konferensmiddag i Gammelstad och jag kommer ihåg att jag kände med henne eftersom hon verkade lite obekvämt med att tala på engelska. Det var min ingång i fältet så att säga, och jag är väldigt glad att ni arrangerer lät mig delta.

May-Britt: Jag måste erkänna att jag inte kan minnas det första mötet, så där specifikt. Men det måste ha varit någon av gångerna när jag besökte Avdelningen för Teknik- och Genus (hette det så då?) vid Luleå Tekniska Universitet 1999 eller 2000. Att den avdelningen fanns blev en räddning för min del, då jag försökte mig på att ge mig in på feministiska teorier i mitt avhandlingsarbete i Teknik- och Vetenskapshistoria vid KTH. Det var liksom en oas i en feministisk öken... Och då jag ofta besökte Luleå, vilken är min hemstad där hela min familj och släkt finns, så kunde jag slinka in och träffa människorna där och få lite uppmuntran. Christina höll också i en forskarutbildningskurs vilken genom jag fick tillfälle att få formellt bevis för mina kunskaper och läsning inom feministisk teori. Det var en oerhörd hjälp som jag hoppas Christina själv har insett vidden av. Om inte förr, så nu i alla fall. Jag fick också inbjudan till ITDG konferensen 2003, av vilken jag särskilt minns det vansinnigt inspirerande kulturinslaget till middagen. Grönländsk maskdans - en väldigt sexuell dans - som nog många av deltagarna hade lite svårt att förhålla sig till, verkade det som på kroppsspråken i alla fall, och samisk jojk.

Sedan undrar jag hur era kontakter sett ut efter det första mötet...

Christina: Christina kom att bli en väldigt betydelsefull person för mig under min forskarutbildning. Hon var opponent/granskare på min licentiatupsats, och det var så väldigt bra minns jag, hon fick mig att känna mig trygg och avslappnad, samtidigt som jag lärde mig väldigt mycket av hennes frågor och kommentarer. Hon bjöd också in mig att delta i ITDG-nätverket, vilket kom att bli viktigt för

mig. Dels för att jag fick delta i de workshops som nätverket ordnade, men också för att jag fick kontakter med andra personer och inspiration. Sedan var det ju också otroligt roligt att få resa och delta i nätverket förstås, utan det hade jag inte varit i Reykjavik eller Vilnius! För att inte tala om det som Pirjo nämmt: shopping och champagne - och drinkarna på Grand Hotel i Lund får vi inte glömma! Och nu de senaste åren, under min sjukdomstid, har Christina funnits där som en trofast vän som inte glömt bort mig utan hört av sig med sms och mail. Tack Christina för detta, det har betytt väldigt mycket för mig!

Johanna: När jag var på GICT-konferensen i Bremen 2004 med en omarbetad version av min D-uppsats (var fortfarande inte doktorand) träffade jag Pirjo Elovaara, Christina Björkman och Mari Runardotter, och frågade dem om Christina, och fick höra att hon nog kunde vara en bra handledare om och när jag fick möjlighet att doktorera. Jag arbetade då med en möjlighet att bli doktorand och såg mig om efter möjliga handledare. Sedan när det blev tydligt att det kunde gå vägen, det vill säga att jag kunde få min efterlängttade doktorandtjänst, så tog jag kontakt med Christina, och hon sa ja! Jag blev förstås jätteglad. Första gången vi träffades på riktigt var under en konferens i Skövde, där vi hade vårt första riktiga samtal. Sen blev hon min huvudhandledare och betydde otroligt mycket för mig under hela min doktorandtid. Hon var strukturerad, oerhört kunnig, öppen för vad jag ville, uppmuntrande, samtidigt som hon också var väldigt krävande och hela tiden drev mig vidare. Vårt samarbete fördjupades under doktorandtiden och nu när jag disputerat och är doktor sen ett tag tillbaka är hon fortfarande väldigt viktig, som högt värderad kollega, och en god vän. För mig var det nog en lyckträff att få Christina som handledare; jag upplevde det som att vårt samarbete fungerade väldigt väl hela vägen. Även teoretisk stämde det väl - när jag väl började läsa och använda mig av de teoretiker som stod henne närmast (det tog mig ungefär två och ett halvt år att kunna ta till mig dem) tyckte jag omedelbart om dem, även fast de inte alltid var så lättillgängliga.

May-Britt: Efter att Christina lämnade Luleå Tekniska Universitet har vi träffat på varandra främst i olika konferenssammanhang, med inriktning på Feministisk Teknvetenskap. Jag har inte haft något konkret läsningsutbyte med Christina, vad jag kan påminna mig om. Däremot har jag fått väldigt bra uppmuntran att våga utforska det här med min egen bakgrund. Några meningar, sagda i konferenssammanhang vid själva sessionen eller vid lunch, fika, är faktiskt extremt betydelsefullt, när det kommer från någon som är pionjär inom området. Jag har ofta tänkt att jag hoppas jag kan inspirera andra på samma sätt. I korthet, man behöver nog inte vara någons handledare eller mentor eller så för att ge inspiration. Vad man säger, om än bara några ord, i olika sammanhang kan ha minst lika stor betydelse!

Pirjo: Jag har haft den stora lyckan att ha ett forskningsprojekt tillsammans med

Christina "From government to e-government: Gender, Skills, Technology and Learning, som pågick mellan åren 2005-2007. Med anledning av projektet har hon varit här i Blekinge flera gånger, vilket har gett oss många tillfällen att också prata om livet utanför forskningen. Men vi har också skrivit tillsammans, åkt på konferenser, gjort presentationer, skickat in ansökningar m.m. Christina är min mentor och som sådan en oerhört central människa och viktig vägvisare på mina resor som forskare. Men också en härlig kontakt när jag behöver gnälla och skvallra och kommentera läget i världen. Skype är det som binder ihop oss, när Christina befinner sig på någon av sina många hållplatser.

Hur har Christina och hennes arbete inspirerat dig?

Christina: Christina har inspirerat mig inte minst för att hon har en bakgrund som liknar min egen. Hon är utbildad och arbetade med datateknik innan hon började sin forskarutbildning. Hon är en gränsgångare och gränsöverskridare, något som jag också strävar efter att kunna vara.

Johanna: Eftersom Christina var min handledare och liksom ledde in mig på vägen till feminist technoscience där jag nu känner mig hemmahörig som forskare så har hon betytt oerhört mycket för mig och den forskning jag bedriver och vill bedriva. Dessutom är hon en inspiration som handledare, kollega och vän. Som handledare var hon väldigt stöttande, kunnig, seriös, uppmuntrande och tillgänglig - fast också ganska krävande! Det är en inspiration för mig den dag jag eventuellt blir handledare. Som kollega är hon också väldigt duktig på att knyta och underhålla kontakter - hon har ett väldigt brett kontaktnät av värdefulla kollegor. Dessutom blir hon vän med de kollegor hon arbetar nära, och det tror jag är ett trevligt sätt att behålla bra relationer till kollegor - och samtidigt få goda vänner. Som vän är hon en varm människa som verkligen bryr sig om sina vänner - Christina har ett oerhört stort hjärta. Jag är också imponerad av hennes samhällsengagemang.

May-Britt: Jag tänker på det som Christina B skriver om ovan, att hon varit lite rädd för Christina i många år. Jag har hört liknande saker från andra håll, om att Christina skulle vara korthuggen, karg och lite liksom sträng kanske. Det lustiga i det är just i detta som jag själv känner igen mig, om man nu ska kalla det karghet. Där kommer verkligen Tornedalen in, kroppsligt uttryckt. Min mormor kom från Tornedalen. Och uppvuxen i Luleå så har man träffat på många "karga" tornedalingar i övrigt. Jag tycker att det är befriande att våga vara så även inom det akademiska, som feminist. Att inte gå på det här att man ska behöva ursäktas sig själv och sin härkomst. Bli någon annan än den man är. Det kräver mod, åtminstone när man en gång blivit uppmärksam på det. Jag har själv, i ett akademiskt sammanhang i Stockholm, fått höra en gång att jag "har en stark integritet". Antar att det var en snäll omskrivning av karghet. Men jag är nog inte så "karg", tror jag, som urtornedalingar kan vara. Däremot känner jag en styrka i att Christina visar att man får vara så. Sen får väl andra bli rädda om dom vill...)

Fast det är sant, det är nog inte alltid lätt att hålla fast vid kargheten. Det har sitt pris också. Särskilt om man är kvinna. För att passa in i olika akademiska sammanhang bör kvinna ju le och lägga huvudet på sne och inte vara för tuff i sina frågor eller diskussioner. Men, jag tänker försöka fortsätta vara mig själv! Och där ser jag Christina som en lysande förebild.

Pirjo: Jag känner att jag lärt mig enormt mycket av Christina, speciellt vad gäller skrivandet. En petigare språkkänslig människa har jag aldrig träffat! Christina är helt fantastisk att bjuda in i skrivandet, just när jag kanske har tappat lusten. 'Skriv något du känner för. Kan du inte skriva om de goda kanelbullar vi fick senast när vi gjorde våra intervjuer?'- kommentarerna och stödopen har hjälpt mig många gånger att komma igång. När texten sedan växer fram så växer också sammanflätningarna mellan de teoretiska och lokala praktikerna som vi studerat fram. Jag skulle till exempel aldrig ha vågat använda Karen Barad i mitt skrivande, men Christina går lite före och jag kommer efter och lär mig. Att ta teorierna med till fältet, att våga tänka och våga skriva, detta är Christinas styrka. Men hon är noggrann, och ribban ligger högt, så många gånger har mina fingrar darrat när jag skickat textsnuttar till henne. Men hur osäker jag än har känt mig har den färdiga texten ändå känts som ett resultat av ett gemensamt arbete. En ambition har vi varit helt eniga om: Vi har strävat efter att hela tiden vara öppna i våra texter och presentationer. Att till exempel hämta foton från fjällvärlden till presentationer är en typisk Christina-grej- det räcker inte vara pedantisk med orden utan också göra saker på sitt eget sätt. Underbart! Hur detta mottagits av omvärlden har varierat - det är inte alltid hurrarop vi har fått höra. Då är det skönt att veta att jag inte står ensam....